

FRÁSÖGN

af fundi Evrópuráðsþingsins í Strassborg 22.–26. júní 2015.

Af hálfu Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins sóttu fundinn Karl Garðarsson, formaður, og Ögmundur Jónasson, auk Vilborgar Ásu Guðjónsdóttur ritara. Helstu mál á dagskrá voru endurskoðun á fullgildingu kjörbréfa landsdeildar Rússlands, málefni flóttamanna, virkni lýðræðisstofnana í Aserbaídsjan og Ungverjalandi og afdrif týndra einstaklinga vegna átakanna í Úkraínu. Fram fór utandagskrárumræða um þörfina fyrir sameiginleg viðbrögð Evrópu við flóttamannavandanum á Miðjarðarhafi og Ban Ki-moon, framkvæmdastjóri Sameinuðu þjóðanna, ávarpaði þingið. Þá var Karl Garðarsson kjörinn fyrsti varaformaður stjórn mála- og lýðræðisnefndar þingsins.

Í ályktun um endurskoðun á fullgildingu kjörbréfa landsdeildar Rússlands mat þingið það svo að opnar samræður í góðri trú væru mikilvægar í því skyni að finna varanlega lausn, byggða á alþjóðalögum og -reglum, á átökunum í austurhluta Úkraínu og varðandi ólöglega innlimun Krímskaga. Í því ljósi var samþykkt að ógilda ekki kjörbréf landsdeildar Rússlands að sinni en að landsdeildin hefði áfram enn um sig hvorki atkvæðisrétt né rétt til að sitja í helstu stjórnnum þingsins og taka þátt í kosningaefirliti. Í ályktuninni segir að rússneska þingið og landsdeild þess hjá Evrópuráðsþinginu verði nú að hefja samræður við þingið á ný, án skilyrða, um skuldbindingar sínar gagnvart Evrópuráðinu, þar á meðal hvað varðar stefnu sína gagnvart nágrennaríkjum. Í ályktuninni er undirstrikað að samþykki slíkra samræðna sé grunnregla aðildar að Evrópuráðsþinginu sem öll aðildarríki verði að fylgja. Sem fyrsta skref ætti rússneska landsdeildin að snúa aftur til vinnu eftirlitsnefndar þingsins og heimila framsögumönnum nefndarinnar gagnvart Rússlandi að sækja landið heim í tengslum við störf sín.

Í ályktun um virkni lýðræðisstofnana í Aserbaídsjan fordæmdi þingið versnandi vinnuaðstæður borgaralegra samtaka og verndara mannréttinda og kallaði eftir að stjórnvöld hættu kerfisbundinni áreitni í garð þeirra sem gagnrýna þau og tryggi skilvirkt mat ríkissaksóknara á tilraunum til slíks. Þá kallaði þingið eftir að stjórnvöld í Aserbaídsjan framkvæmi að fullu dóma Mannréttindadómstóls Evrópu, tryggi aðskilnað valds, styrki eftirlit þjóðþingsins með framkvæmdarvaldinu, tryggi sjálfstæði dómstóla og hvetji til fjölhyggju, frjálsra kosningaferða og fjölmiðlafrelsis fyrir þingkosningarnar í nóvember nk.

Í ályktun um afdrif týndra einstaklinga vegna átakanna í Úkraínu lýsti þingið yfir miklum áhyggjum af vaxandi fjölda týndra einstaklinga vegna átakanna í héruðunum Donetsk og Luhansk í Úkraínu og á Krímskaga. Ekki sé einungis um að ræða hermenn heldur einnig almenna borgara, þar á meðal sjálfboðaliða sem voru að hjálpa fórnarlömbum átakanna. Lagt var til að veitt verði sérstök aðstoð til fjölskyldna týndra einstaklinga. Það væri á ábyrgð rússneskra og úkraínskra stjórnvalda og þeirra aðskilnaðarhópa sem hafa yferráð yfir héruðunum Donetsk og Luhansk að hjálpa fjölskyldum að finna ástvini sína án frekari tafar.

Í utandagskrárumræðu um flóttamenn á Miðjarðarhafi var kallað eftir að þingmenn hvettu evrópska leiðtoga til að deila ábyrgðinni gagnvart flóttamönnum. Þeir ættu að sýna meiri samheldni þegar kæmi að því að taka á móti flóttamönnum í sínum heimalöndum og styðja þau ríki sem tækju mestu ábyrgðina í því sambandi. Aukin samvinna aðildarríkja Evrópuráðsþingsins væri raunhæf lausn á vandamálinu. Að deila ábyrgðinni væri ekki einungis lagaleg skylda heldur einnig mannúðarleg.

Í ávarpi sínu fullvissaði Ban Ki-moon, framkvæmdastjóri Sameinuðu þjóðanna, Evrópu um að hún hefði stuðning Sameinuðu þjóðanna þegar kæmi að baráttunni gegn ofbeldishneigðri öfgahyggju og aukinni andúð gegn gyðingum og múslimum, og annarri mismunun. Þá lagði hann áherslu á réttindi flóttamanna, hælisleitenda og farandverkamanna og lagði í því sambandi til að settar yrðu upp lagalegar leiðir fyrir búferlaflutninga og sameiningu fjölskyldna.

Karl Garðarsson tók þátt í umræðum um aukið gagnsæi þegar kemur að eignarhaldi fjölmiðla og um ábyrgð fjölmiðla og siðareglur í breyttu fjölmiðlaumhverfi fyrir hönd síns flokkahóps. Hann sagði að í ljósi þess að sumir eigendur fjölmiðla beittu þeim sér í hag, bæði efnahaglega og pólitískt, væri gagnsæi þegar kæmi að eignarhaldi fjölmiðla afar mikilvægt. Almennigur hefði rétt á að vita hvaðan upplýsingar kæmu, hver stæði fyrir þeim og hver bæri ábyrgð á þeim. Það væri eina leiðin fyrir almenning að mynda sér skoðun á virði upplýsinga, hugmynda og álita í fjölmiðlum. Það væri áhyggjuefni að eignarhald fjölmiðla væri einsleitara í dag en áður, fjölmiðlafyrirtæki væru færri og stærri sem jyki þrýsting á blaðamenn um að uppfylla markmið eigendanna. Á Íslandi krefðist löggjöf landsins þess að upplýsingar um eignarhald væru opinberar og það væri hlutverk Fjölmiðlanefndar að halda utan um þær. Hann hvatti þau aðildarríki sem ekki stáðu af þess slags fyrirkomulagi að setja slíkt upp. Loks sagði hann eignarhald fjölmiðla og siðareglur fjölmiðlamanna augljóslega nátengt. Afar erfitt væri fyrir blaðamenn að fylgja siðareglum ef markmið yfirmanna þeirra væri að villa um fyrir almenningi sér í hag. Það gerði stöðuna afar erfiða að sífellt fleiri blaðamenn í Evrópu starfi einmitt undir þannig kringumstæðum.

Ögmundur Jónasson tók þátt í umræðum um aukna vernd fyrir uppljóstrara. Hann sagði afar mikilvægt að skapað yrði staðlað kerfi þegar kæmi að uppljóstrurum. Hvorki ætti að líta á uppljóstrara sem fórnarlömb né hetjur, heldur ætti uppljóstrun að vera óaðskiljanlegur hluti af lýðræðinu. Hann þakkaði Wikileaks og Julian Assange, stofnanda samtakanna. Þá sagðist hann sannfærður um að þingmenn Evrópuráðsþingsins litu ekki á Edward Snowden sem svikara heldur væru þakklátir honum. Þeim sem væri annt um lýðræðið og frelsi einstaklingsins ættu að sýna þakklæti sitt með því að bjóða Edward Snowden hæli og öryggi.

Ögmundur gagnrýndi þá ákvörðun að meina Rússum aðgang að þingi Evrópuráðsins enda væri Evrópuráðið fyrst og fremst stofnun almennings gegn stjórnvöldum en ekki ríkjasamband eða bandalag eins og Evrópusambandið eða NATO. Kvað hann skjóta skökku við að hlusta á breska þingmenn með refsivönd á lofti í ljósi forsögu þeirra í Írak og víðar án þess að það hafi þótt ástæða brottrekstrar úr Evrópuráðinu eða takmörkunar á réttindum þar. Hann vísaði til umræðu sem fram hefði farið á þinginu nú um mannréttindi í einstökum ríkjum, svo sem Aserbaidsjan. Tilfinningahiti hefði verið mikill í þessum umræðum og skoðanir skiptar. Þetta væri gott og heilbrigðisvottur, sýnishorn af þeim vettvangi sem Evrópuráðið ætti að vera.

Ögmundur tók einnig þátt í umræðum um stöðu mála í Ungverjalandi fyrir hönd síns flokkahóps. Hann sagði skýrslu þingsins um málið sýna að stjórnvöld í Ungverjalandi hefðu gert einhverjar endurbætur í samræmi við tilmæli Evrópuráðsþingsins en enn þá væri ábótavant þegar kæmi að lagaramma landsins og pólitískum þrýstingi. Þingið ætti að hafa í huga varnaðarorð Mannréttindavaktarinnar (e. Human Rights Watch) og nýjustu fréttir af þeirri ákvörðun stjórnvalda að koma í veg fyrir að fólk geti sótt um hæli í Ungverjalandi með því að reisa múr við landamæri Ungverjalands og Serbíu. Það væri því niðurstaða flokkahóps hans að Evrópuráðsþingið ætti að halda áfram eftirliti með Ungverjalandi. Í ályktun þingsins var samþykkt að sérstakri skoðun þingsins á stöðu fyrrgreindra mála í Ungverjalandi sé nú lokið.

Loks tók Ögmundur þátt í umræðum um aukið samstarf gegn nethryðjuverkum og öðrum stórum árásum á veraldarvefnum fyrir hönd síns flokkahóps. Hann sagði mikilvægt að reyna að svara þeirri grundvallarspurningu hvort fýsilegt væri að ríki væru algjörlega háð internetinu sem meginstoð allrar starfsemi samfélaga. Internetið yrði alltaf óöruggt að einhverju leyti og því þyrfti að taka upp verndarráðstafanir. Ef til stæði að refsivæða nethryðjuverk væri mikilvægt að samhliða yrði gerð jafnstær krafa á stjórnvöld að refsivæða ekki öflun upplýsinga í almannahag, eins og í tilfalli Wikileaks.

Af öðru sem var samþykkt á þinginu má nefna ályktun um samstarf Evrópuráðsþingsins við þing Marokkó, nýtt evrópskt félagsmálakerfi, og neo-kynþáttafordóma. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins og á vefsvæðinu www.assembly.coe.int.